

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY A KULTURY

Plzeňská krajina

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Eva Vránová

Učitelství výtvarné výchovy pro střední školy a ZUŠ

Vedoucí práce: Prof. akad. mal. Dalibor Smutný

Plzeň, 2023

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne

vlastnoruční podpis

Ráda bych zde poděkovala svému vedoucímu práce Prof. ak. mal Daliboru Smutnému za jeho odborné vedení, cenné rady, možnost častých konzultací a pomoc při realizaci praktické části práce. Dále bych ráda poděkovala všem pedagogům z Katedry výtvarné výchovy a kultury za vzdělání, kteří mi zprostředkovali. A v neposlední řadě patří velké poděkování mé rodině za podporu a oporu při celém studiu.

ANOTACE

Cílem mé diplomové práce je vytvoření série šesti velkoformátových grafických listů inspirovaných plzeňskou krajinou s využitím klasických grafických technik. Grafika je tisknuta vícebarevně s důrazem na kontrast. Součástí práce je návrhová část, která je převedena do techniky suché jehly. Diplomová práce je rozdělena na teoretickou část, která je věnována popisu grafických technik, praktickou část, kde je popsán proces tvorby a didaktická část s návrhem a realizací výtvarného zadání.

Klíčová slova: Linoryt, grafika, grafické techniky, suchá jehla, kompozice, tisk, barva

ANNOTATION

The aim of my diploma thesis is to create a series of six large-format graphic sheets inspired by the Pilsen landscape using classical graphic techniques. The graphic is printed in multi-color with an emphasis on contrast. Part of the work is the design part, which is converted into the dry needle technique. The diploma thesis is divided into a theoretical part, which is dedicated to the description of graphic techniques, a practical part, where the process of creation is described, and a didactic part with the design and implementation of an artistic assignment.

Keywords: Linocut, graphics, graphic techniques, dry needle, composition, print, color

OBSAH

Úvod	1
Teoretická část.....	2
1.1 Grafika.....	2
1. 2 Grafické techniky.....	3
1. 2.1 Tisk z výšky.....	3
1. 2.2 Tisk z hloubky.....	3
1. 2.3 Tisk z plochy.....	4
1. 2.4 Průtisková technika.....	4
1. 2.5 Serigrafie.....	4
1. 2.6 Digitální tisk	5
1. 2.7 Autorské techniky.....	5
1. 3 Grafické techniky použité v mé práci.....	6
1. 3.1 Linoryt	6
1. 3.2 Suchá jehla	7
1. 4 Inspirační východiska.....	10
2. PRAKTICKÁ ČÁST	14
2.1 Proces tvorby.....	14
2. 2 Realizace.....	16
2. 2.1 První (obr. 1).....	16
2. 2.2 Druhý (obr. 2).....	16
2. 2.3 Třetí (obr. 3).....	17
2. 2.4 Čtvrtý (obr. 4).....	17
2. 2.5 Pátý (obr. 5).....	17
2.3 Celkový výtvarný výraz	18
3 DIDAKTICKÁ ČÁST	19
3.1 Didaktická transformace vzdělávacího obsahu.....	19
3.2 Výtvarná řada	19
3.3 Pojmová mapa	21
3.4 Vzdělávací cíle, očekávané výstupy RVP ZVU:	22
3.5 Klíčové kompetence:.....	23
3.6 Reflexe odučené výtvarné řady.....	23
ZÁVĚR.....	26
RESUMÉ	27
SEZNAM LITERATURY.....	28
PŘÍLOHY	I

Úvod

Cílem mé diplomové práce je vytvoření série 5 grafických listů inspirovaných plzeňskou krajinou. Navazuji tak na svou bakalářskou práci, ve které jsem ilustracemi vytvořenými technikou linorytu reagovala na verše básní Walta Whitmana a zachycovala místa v přírodě, které mám ráda či na mně zanechaly nějaký otisk. V diplomové práci jsem se rozhodla opět věnovat technice linorytu, protože se této technice věnuji od útlého věku a považuji ji za mě nejbližší a mohu se posunout tak v grafickém přemýšlení opět o něco dále. V rámci studia jsem měla možnost se této technice věnovat i s žáky v ZUŠ či se studenty na vysoké škole při mnou realizovaném workshopu.

Námětem mé práce je Plzeňská krajina. Toto téma jsem si zvolila, protože v této krajině pobývám celý život a vnímám ji jako krásnou, i když industrializovanou. Plzeň je má srdeční záležitost a znám své město a okolí velmi dobře. Praktické části mé diplomové práce jsem se věnovala téměř rok a půl a během této doby se má práce velmi proměnila.

V teoretické části mé práce se věnuji základním pojmům z oblasti grafiky s důrazem na techniky, které jsem využila ve své praktické části práce. Poté popisuji inspirační východiska a to čím mě daní umělci nebo umělecké směry ovlivnili. V praktické části objasňuji svůj záměr a popisuji proces a postup mé práce. V didaktické části jsem navrhla výtvarnou řadu, kterou jsem realizovala v rámci pedagogických praxí. Diplomová práce je dovršením mého studia na vysoké škole, a tak jsem k tomu i přistoupila. Do své práce vnáším kus sebe, pracuji velmi osobitě i citlivě s jednotlivými segmenty díla, které dohromady působí velmi komplexně a celá série grafických listů je tak ucelená.

TEORETICKÁ ČÁST

1.1 GRAFIKA

Termín grafika je hojně užívaný a má několik významů. Můžeme na ni nahlížet jako na odvětví designu (grafický design, dříve také používaný termín užitá grafika), nebo jako význam slova grafein nebo-li psát, ale také jako rozmnožení obrazu pomocí rytí do matrice.¹

Grafika je vlastně převedení kresby do formy, která je reprodukovatelná. Grafik může natisknout více identických výtvarných děl, které mají stejnou kvalitu. Umělecká grafika, které se věnují já, často nazývaná také volnou grafikou, je umělecké dílo, které si umělec navrhne, odryje a vytiskne sám.²

Znakem grafiky je otisk, který může být jen jeden jediný, ale i vícenásobný. Základem je matrice (vyrytá nebo jinak připravená forma), ze které grafik tiskne otisky a tím dílo reprodukuje. Reprodukovat obraz nebo písmo lidé začali již v 1. tisíciletí v Číně z důvodu dostupnosti pro širší okruh obyvatelstva. Poté se reprodukování dostalo i do Evropy, kde se stalo důležitou součástí náboženství - tiskly se totiž náboženské výjevy a každý člověk si tak mohl ve svém příbytku vyrobit malý oltář. Tuto náboženskou funkci později doplnily i další funkce, například funkce zábavní (výroba deskových her), vědeckou (například lékařství - tisky s kresbou člověka, anatomie), ale také didaktickou nebo dokumentární (ilustrace v knihách zachycující dobové oblečení, nebo řemeslné postupy a technické plány).³

Právě knihy se staly největším nositelem grafiky, ať už díky ilustracím nebo právě rozvojem knihtisku - tedy reprodukování textu, díky kterému začaly být grafické techniky a zejména tisk z výšky uplatňovány k užití funkci. Užitá grafika klade důraz na množení jednoho díla, tak aby bylo dílo (například kniha) co nejdostupnější. V současnosti se k tomuto produkování kopií využívají průmyslové tiskárny, se kterými pracuje tiskař s dokonalým strojním digitálním zařízením.

¹ MICHÁLEK, Ondřej. *Magie otisku: grafické techniky a technologie tisku*. Brno: Barrister & Principal, 2016. ISBN 978-80-7485-098-1.8)

² BAUER, Alois. *Grafika*. Olomouc: Rubico, 1999, 247 s. ISBN 80-85839-34-2s.11)

³ MICHÁLEK, Ondřej. *Magie otisku: grafické techniky a technologie tisku*. Brno: Barrister & Principal, 2016. ISBN 978-80-7485-098-1.8)

Umělecká grafika má zpravidla nižší náklad, který si grafik určuje již při procesu tisku. Tento náklad, tedy počet tisků grafik značí na každém tisku zlomkem a podpisem, a tím se každý tisk stává originálem. ⁴

1. 2 Grafické techniky

Rozmožení díla se dá dosáhnout několika různými způsoby a podle toho se rozdělují do tří základních skupin: Tisk z výšky, tisk z hloubky a tisk z plochy. V současnosti se k těmto způsobům přidaly ještě další tři skupiny a to průtisk, sítotisk a digitální tisk, které již nevyužívají klasický grafický lis, ale tisk probíhá jinými způsoby. (hollar web - <http://hollar.cz/o-grafice/graficke-techniky/>)

1. 2. 1 Tisk z výšky

Je nejstarší grafickou technikou. Jak jsem již zmiňovala v předchozí podkapitole, reprodukování písma se lidé začali věnovat již v prvním tisíciletí v Číně. Znakem tohoto druhu tisku je to, že je tisknuta barva, která je nanesená právě na vyvýšená místa (proto tisk z výšky). Místa, která grafik nechce, aby byla vytištěná odryje rydlem a stanou se tak prohlubněmi. Linoryt může připomínat razítko - vytištěné zůstane jen to, kde není prohlubeň. K této skupině se řadí několik grafických technik, jako je například nejstarší grafická technika dřevořez, který se postupem času rozvinul do dřevorytu. Ve dvacátém století se začala hojně užívat technika linorytu, který byl levnější verzí dřevorytu. Linoryt ještě podrobněji rozeberu v další kapitole. Dále se mezi techniky tisku z výšky řadí ještě tisk z koláže, kovoryt nebo slepotisk (reliéfní tisk). ⁵

1. 2. 2 Tisk z hloubky

U hlubotisku platí opačný princip - to co je vyhloubeno, je tisknuto. Grafik matici zpracovává rytím, škrábáním nebo leptáním a na tyto místa i nanese barvu. Tam, kde forma není takto upravena, barvu nanáší, popřípadě vytírá. Matrice se oproti tisku z výšky tiskne vyšším tlakem a usazená barva ve vrypech se otiskne na papír.

⁴ ODEHNAL, Antonín. *Grafické techniky: praktický průvodce*. Brno: ERA, c2005. ISBN 80-7366-006-7. s. 8

⁵ BAUER, Alois. *Grafika*. Olomouc: Rubico, 1999, 247 s. ISBN 80-85839-34-2 s.12

Hlubotisk se dále rozděluje na dvě další skupiny a to mechanicky zpracované a leptané. Mezi mechanicky zpracované patří například mědiryt či oceloryt, suchá jehla nebo mezzotinta. Do skupiny leptaných technik, kde se k prohloubení užívá leptadlo (kyselina dusičná či jiné chemikálie) patří například čárkový lept, akvatinta nebo kolografie.⁶

1. 2. 3 Tisk z plochy

U tohoto typu tisku neplatí ani jeden z předchozích principů - tisknou i netisknoucí místa jsou v jedné rovině a tím se od předchozích typů tisku nejvíce odlišuje. Jako matrice se zde používá vyleštěný kámen, který se odmastí. Na ten poté grafik kreslí mastnou tužou nebo mastnou křídou. Poté aplikuje kyselinu dusičnou v roztoku s arabskou gumou. Tato směs odpuzuje mastnotu tiskařské barvy na neupravených místech, zatímco místa, která jsou upravena - pokreslena, barvu dobře přijímají. Mezi techniky tisku z plochy patří litografie, která se dále dělí na křídovou, lavírovanou, škrábanou nebo litografickou rytinu.⁷

1. 2. 4 Průtisková technika

Tato technika se od předešlých liší tím, že k ní grafik nepoužívá žádnou matici. Je to vlastně šablonový tisk, který je ale vyjimečný tím, že grafik šablonu upevňuje na jemné síto (aby se šablona nepoškodila) a tříděním poté hustou barvu protlačuje skrz síto a tím se motiv otiskne.⁸

1. 2. 5 Serigrafie

Vychází z průtiskové techniky. U tohoto tisku se již nevyužívá šablona, ale grafik rovnou upravuje síto, které se tak stává maticí. Matici lze upravit vícero způsoby a to ručním, fotomechanickým nebo kombinovaným. U ručního způsobu se síto upravuje vykrývacím roztokem, na který nepůsobí tiskařská barva. také se dá síto

⁶ BAUER, Alois. Grafika. Olomouc: Rubico, 1999, 247 s. ISBN 80-85839-34-2 s. 15-17

⁷ BAUER, Alois. Grafika. Olomouc: Rubico, 1999, 247 s. ISBN 80-85839-34-2, s.23

⁸ Sdružení českých umělců grafiků HOLLAR Praha. *Grafika a grafické techniky* [online]. 2017 [cit. 20.3.2023]. Dostupné z: <http://hollar.cz/o-grafice/>

upravit fotoemulzí, která na sítu musí zaschnout. Poté se síto uschová a smí se na ní svítit pouze červeným nebo žlutým světlem. Když tato vrstva po několika hodinách zaschne, přiloží se na ni film s exponovaným obrazem a osvítí se. Poté se síťka vyvolá a omyje se. Je to velice pracný a zdoluhavý proces, který je ale v současnosti velmi využíván, zejména k potisku textilií.⁹

1. 2. 6 Digitální tisk

V současnosti se vedou pře o to, zda i tento druh tisku patří mezi grafické techniky či nikoliv. Díky počítači a jeho softwaru lze pracovat s body, křivkami, modelovat objekty nebo pracovat s fotografií. Ta díla, která jsou stále zařazovaná a vystavována spolu s tisky klasických technik, jsou tištěna na kvalitní papíry, které byly vyrobeny přímo pro tyto účely. Tisky jsou světlostálé a jsou stejně jako u jiných tisků podepsány a očíslovány. Podle typu tiskárny či plotru je můžeme rozlišovat jako elektrostatický digitální tisk, termální digitální tisk, magnetografie až laserový či inkoustový tisk, ale i mnoho dalších. Mnoho umělců digitální tisk využívá k reprodukci svých děl pro širší veřejnost, popřípadě klasicky zpracované grafiky upraví v počítači a dále tiskne digitálně (příkladem byly ještě v nedávné době billboardy Michala Cihláře pro pražskou ZOO, které nejprve zpracoval technikou linorytu a poté upravil v počítači tak aby byly tisknutelné v mnohonásobně vyšším měřítku.¹⁰

1. 2. 7 Autorské techniky

Člověk je velmi tvořivá bytost a tak je jasné, že se nebude držet pouze zajetých technik a inovuje, kombinuje si je podle svého. I tak by se ale tyto inovace daly zařadit do speciální kategorie autorské techniky. Příkladem je Vladimír Boudník, který do matrice řezal, mlátil kladivem, nebo jinak zanechával stopy hrubší silou a poté ji vytisknul vyšším tlakem jako hlubotisk. Narušováním nebo spíše upravováním

⁹ MICHÁLEK, Ondřej. *Magie otisku: grafické techniky a technologie tisku*. Brno: Barrister & Principal, 2016. ISBN 978-80-7485-098-1.8) s. 221 -222

¹⁰ MICHÁLEK, Ondřej. *Magie otisku: grafické techniky a technologie tisku*. Brno: Barrister & Principal, 2016. ISBN 978-80-7485-098-1.8) s.232 - 243

zarytých postupů se věnovalo mnoho umělců a vzniklo tak mnoho vyjímečných děl, které při pohledu na ně člověka přímo vybízí si také zaexperimentovat.

1. 3 Grafické techniky použité v mé práci

V praktické části mé diplomové práce jsem využívala dvou klasických grafických technik. Nejprve jsem si vytvořila síť technikou suché jehly a na to poté natiskla linoryt. Proto obě tyto techniky a postup při práci detailněji rozepíšu.

1. 3. 1 Linoryt

Jak jsem již zmiňovala, linorytu jsem se podrobně věnovala ve své bakalářské práci a proto zde jen ve stručnosti shrnu, co to vlastně linoryt je.

Linoryt patří mezi techniky tisku z výšky a tím pádem se při práci odrývají místa, která tisknout nechceme. Linoleum je oproti dřevu měkké a snadno se do něj ryje. Používají se rydla do tvaru U nebo V, podle toho, jakou stopu chceme. Podle skici se motiv překreslí na linoleum tuší nebo lihovým fixem, aby se nám nesmazal při manipulaci. Pokud je skica nakreslená uhlem nebo jiným mazavým nástrojem, lze ji obtisknout přiložením na linoleum lícovou stranou a z rubu na kresbu přitlačit dlaní nebo kamenem. Kresba se tak rovnou obtiskne stranově obráceně a následně se jen obtáhne lihovým fixem. Po tisku se nám opět převrátí. Je dobré mít sadu rydel různých typů a velikostí. Začátečníkovi ale poslouží i jednoduchá sada s výměnnými noži. Linoleum lze zakoupit v uměleckých potřebách, ale je výhodnější použít staré, které například někdo vyhodí při rekonstrukci. V dnešní době je ale sehnat staré linoleum poměrně složité, protože doba pokročila a vyrábí se jiná lina, která se opatřují filcem, do kterého se obtížně ryje. Linoryt lze samozřejmě pojednat i vícebarevně. První a jednodušší možnost je pojednat celý linoryt v jedné vrstvě a po tisku ho kolorovat. Také lze každou část lina naválet jinou barvou. Chce to ale trpělivost, abychom dosáhli přesnosti a barvy se nám mezi sebou nemíchaly (pokud to nechceme). Další možností je postupně odrývaný linoryt, kdy se část lina odryje, vytiskne, odryje se další vytiskne na předchozí tisk. Vznikne tak soutisk, kdy se i barvy mezi sebou sčítají a vznikají zajímavé barevně variace. Při soutisku je třeba být

trpělivý a pečlivý, aby matrice dobře seděla na předchozím tisku. K tisku se používá grafický lis, který se před tiskem seřídí na požadovaný tlak. Lze ale tisknout i ručně, a to pomocí kosti nebo kamene. Tisky sušíme přirozeně na vzduchu, v sušáku nebo ještě lépe na bezprašném místě po dobu několika dní. q¹¹

1. 3. 2 Suchá jehla

Suchá jehla je technikou tisku z hloubky. Jedná se o nejjednodušší způsob, jak zachytit kresbu. Je totiž možné kreslit přímo na materiál naprosto spontánně bez předchozích návrhů, a to co si nakreslíme, se nám i otiskne, bez předchozího rozmyšlení co má být viditelné a co ne. Matricí je u této techniky plech (měděný nebo zinkový), který by měl být před úpravou nepoškozený a nepoškrabaný. V současnosti se využívají i umělé folie, které imitují vlastnosti plechu. Rozdíl je v tom, že folii lze jednoduše upravit do požadovaného formátu, ryje se do ní snadněji a lze pod ni položit kresbu a tu si jehlou obkreslit (tím se ztrácí spontánnost, kterou ale ne vždy vyžadujeme). Nevýhodou je počet výtisků, které lze díky vlastnostem materiálu získat. U folie je to přibližně 15-20 ks, než se vrypy zahladí, či jinak folie poškodí, zatímco u plechu je to 20-40 ks a více. ¹²

Tak jako u linorytu, i zde používá grafik speciální nástroj a to jehlu. Jehly mají opět různé tvary a grafik si vybírá tvar podle potřeby. Nejvyužívanější je klasická kulatá, protože je podobná stopě tužky. Jehla je umístěna v rukojeti, stejně tak jako rydlo. Jehlu lze i vyrobit pomocí zbrošeného hřebíku. Namísto kreslení se do desky škrábe, ale postup je velmi podobný jako při kresbě, pokud potřebujeme docílit hloubky (hlubokého stínu) na jehlu přitlačíme a pomocí šrafury vyškrábeme požadovaný stín. Techniku je ale třeba vyzkoušet, teprve první tisk nám odhalí, jak k této technice vlastně přistupovat. ¹³

Tisk je u této techniky složitější. Pokud je matricí kovová deska, barva se nanáší a roztírá kartonovou stěrkou a poté textilním tamponem. U plastové folie, která je

¹¹ MICHÁLEK, Ondřej. *Magie otisku: grafické techniky a technologie tisku*. Brno: Barrister & Principal, 2016. ISBN 978-80-7485-098-1.8 s.47-48

¹² BAUER, Alois. *Grafika*. Olomouc: Rubico, 1999, 247 s. ISBN 80-85839-34-2, 162

¹³ MICHÁLEK, Ondřej. *Magie otisku: grafické techniky a technologie tisku*. Brno: Barrister & Principal, 2016. ISBN 978-80-7485-098-1.8) s.109

náchylnější na poškození je třeba se rovnou uchýlit k využití textilie. Poslouží nám gáza nebo jiný textil se strukturou. To proto, že snadno vybírá barvu a nepoškozuje grádek (vyvýšený materiál (folie, plech) po odrytí na hraně vyryté stopy), který chceme zachovat a vytisknout.¹⁴ Barva se nanáší do vrypů a za grádek, a teprve po tom, kdy je ve všech vrypech se vytírá barvou a snažíme se ji nevytřít právě z požadovaných vrypů. Ke konci vytírání barvy se může použít i dlaň, která svou hladkostí dokonale setře barvu a udrží požadovaný tón na ploše matrice.

Předtím, než si grafik nanese barvu na matrici, namočí si papír. Papír se obvykle namočí do vody na 10-20 minut a poté se vloží mezi folie a nechá se odležet do druhého dne. Lze použít vanu (hlubší nádobu na vodu, do které se pohodlně vejde papír určený na hlubotisk), pokud ale nemáme dostatečně velkou vanu, postačí papír pořádně namokřit houbou z obou stran a přikrýt kusem folie, tak aby se papír pořádně navlhčil. Před samotným tiskem se vezme suchá houba a tou se voda z papíru opět vysává a stírá. Papír se průběžně otáčí, a pokud už se neleskne voda na povrchu a je matný, může se přiložit do lisu na matrici. Při tisku je potřeba nastavit optimální tlak, protože jde o tisk z hloubky. Tlak lisu si můžeme dopředu ozkoušet i na suchém papíru a kousku folie nebo plechu. Správný tlak by měl zanechat i na suchém papíru otlak hrany (fazety) desky.

Tisk sušíme pomocí prokladů (lepenkové desky alespoň ve velikosti tisku), kdy každému tisku náleží jeden proklad pod a jeden na tisk. Aby se papír vysušil do rovna, přiloží se na proklad rovná deska a na ni se umístí těžší předměty, jako jsou knihy a podobně. Proklady je třeba pravidelně měnit, první je nutností vyměnit cca po hodině od tisku, kdy do sebe lepenka natáhne nejvíce vody z tisku a poté se proklady mění každý den následující 4-5 dní. Tím že je tisk zatěžkán a proložen nám zůstává i při předchozí vlhkosti perfektně rovný a lze ho rovnou vystavit bez nutnosti ořezu či jiné úpravy.

Další možností sušení tisku je přichycení ještě mokrého tisku k čisté desce lepící páskou. Papír se tak napne a vlhký tisk zaschne pomalu a nezkrouť se. U této možnosti je ale nevýhoda, že lepící páskou přicházíme o kus formátu, protože se poté

¹⁴ ODEHNAL, Antonín. *Grafické techniky: praktický průvodce*. Brno: ERA, c2005. ISBN 80-7366-006-7. s. 12

musí oříznout. Také je tato možnost náročná na prostor, protože každý z tisků musí samostatně schnout na desce ve vodorovné poloze.¹⁵

¹⁵ MICHÁLEK, Ondřej. *Magie otisku: grafické techniky a technologie tisku*. Brno: Barrister & Principal, 2016. ISBN 978-80-7485-098-1.8) s. 113-115

1. 4 Inspirační východiska

Na své diplomové práci jsem průběžně pracovala rok a půl. Původním vedoucím mé diplomové práce byl profesor F. Hodonský, se kterým jsem měla v loňském roce možnost několika konzultací, při kterých jsem si postupně ujasňovala, kterým směrem se vydat. Jelikož jsem se i v mé bakalářské práci věnovala krajině, rozhodla jsem se v zachycování krajiny pokračovat, ale již od počátku jsem měla jasno v tom, že se chci opět posunout o kus dál. V mé bakalářské práci jsem tvořila stylizované ilustrace k básním od Walta Whitmanna. Tentokrát jsem si zvolila téma Plzeňská krajina, protože jsem z Plzně a trávím tu celý svůj život.

Linoryt je technika, která mi dovoluje vyjádřit se popisně ale i gesticky. Nad tím, jak tuto techniku tentokrát uchopím jsem dlouho přemýšlela a dívala se kolem sebe, inspirovala se okolní krajinou a nejrůznějšími umělci.

Určitě zde, i když spíše okrajově, musím zmínit jméno španělského umělce, Pablo Picasso. Jeho práci obdivuji už velmi dlouho a nepřestane mne nikdy udivovat, jaký talent tento umělec měl. Picasso mě inspiroval redukcí tvaru, kdy je objekt zachycený z různých pohledů a dohromady to dává nový celek. Vždy jsem ale obdivovala jeho linoryty. Téměř každé z jeho děl na mě působí kompozičně vyváženě, plošné stylizace se doplňují s hustě odrytými liniemi.

Další umělec, který mě volně inspiroval je Kazimír Malevič, ke kterému jsem si ale v průběhu života dlouho hledala cestu. Jeho tvorba pro mě znamená jakýsi vstup k minimalismu a abstraktnímu umění. Opět mě zaujala zejména redukce tvaru a to, jak lze vyjádřit obsáhlé myšlenky jednoduchým tvarem, který je ale tak silný, že dokáže upoutat pozornost každého z nás. Ve dvacátých letech 20. století do svého umění promítal spousty významů a hluboce nad nimi přemýšlel.¹⁶

Jelikož se ve své práci zaměřuji i na zachycení města (zejména v prvotních skicách, které jsem později přetvořila i na menší suché jehly), inspirovala jsem se i uměleckým směrem futurismu. Futurismem jako takovým jsem se zabírala i v didaktické části, kde žačky zachycovaly pohyb. Futuristé obdivovali tehdejší moderní technologie,

¹⁶ GOLDING, John. Cesty k abstraktnímu umění: Mondrian, Malevič, Kandinskij, Pollock, Newman, Rothko a Still. Brno: Barrister & Principal, 2003. Dějiny a teorie umění. ISBN 80-86598-48-9. s. 147

průmyslovost měst, dynamiku života a stavěli se do opozice proti akademickému umění.¹⁷

Obdivem velkoměsta, ruchu a jeho dynamikou se začali zabírat i další umělci, jako například skupina 42. Tito čeští umělci se touto tématikou zabývali programově a všímali si i periferií měst nebo průmyslových čtvrtí.¹⁸

Tímto jejich obdivem jsem se inspirovala i já ve své práci, a tak z původní ideii hledání krajinných námětů v průmyslovém městě sešlo a začala jsem se více dívat a postupně i uvědomovat si právě tu průmyslovost a surovost velkého města, jakým Plzeň je.

Co se týká linorytu, nelze zde nezmínit Josefa Čapka. Jeho tvorbu jsem obdivovala již v dětství a v průběhu života se s přibývajícími znalostmi a zkušenostmi stále k jeho práci vracím. Linorytu se věnoval celý život a jeho rukopis je velmi dobře známý. Ačkoliv zachycoval spíše figury, jeho stylizace, zkratkovitost a symboličnost vnímám jako geniální. Při skicování jsem se zaměřila na stylizování tvaru domů a ulice tak očistila a dostala se k podstatě.

Další český linorytec, kterého bych zde chtěla zmínit, tentokrát v souvislosti se znázorňováním městské krajiny, je Jiří Samek. Samek pracuje zejména s tím, jak umění na člověka působí, se záhadou a mnohovýznamovostí. Zachycoval město a různá zákoutí, které odryl jako linoryt a poté tiskl jako hlubotisk. I proto je pro mě jeho tvorba výjimečná.¹⁹

Ve své práci jsem se postupně od stylizace redukcí popisné formy dostala k obrazovému symbolu, znakové zkratce a především k minimalistické formě zjednodušující děj. Najednou pro mne už nebylo tak důležité do obrazu dostat co nejvíce Plzně, ale zaměřila jsem na to, jak vystihnout svůj vztah k ní a uspořádala jsem obraz jinak. Podobně jako Malevič jsem začala více pracovat s významem oproštěné formy zbavené obecného a popisného kontextu.

¹⁷ Sociologická encyklopedie. Vodáková Alena. *Futurismus* [online]. 21. 12. 2017 [cit. 20.3.2023]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Futurismus>

¹⁸ ŘEPA, Karel, Aleš POSPÍŠIL, Zuzana DUCHKOVÁ a Michal FILIP. *Krajina jako námět a médium ve výtvarné výchově*. 2. vydání. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, 2022. ISBN 978-80-7394-968-6 s.53

¹⁹ *Jiří Samek: grafika*. Náchod: Galerie výtvarného umění, 2002. ISBN 80-85057-77-8, str. 41

Dalším umělcem, kterého bych zde ráda zmínila v souvislosti s linorytem je Jan Holoubek. Je hlavně linorytec, který se věnuje černobilému, jednovrstvému linorytu. Ve své práci také zachycuje krajinu. Inspirovala jsem se zejména tím, jak zachycuje surovost přírody a dokáže z na první pohled nevzhledné části krajiny udělat zajímavý výřez, který se pod jeho rukou stává krásným. Myslím tím zejména to, jak zachycuje různé okraje lesů, detailně zkoumá kořeny nebo skládky bioodpadu a určitou formou stylizace z těchto pohledů vyřezává tvary, které se stávají samostatným motivem.

Svůj vztah k přírodě zachycoval i Karel Malich, který se nevěnoval jen grafice, ale i malbě nebo objektu. Z jeho díla je cítit jeho rukopis, který je nezaměnitelný. ačkoliv se ho v průběhu tvorby někdy snažil potlačit. Ve své práci se odprošťoval od reality a redukoval tvary na základě symboliky, kterou ve vztahu k předmětu cítil.

V souvislosti se zjednodušením tvarů zde zmíním i Vladimíra Kopeckého. Je známý hlavně tím, že produkoval trojrozměrné plastiky (někdy k tvorbě využíval i linoleum), ale zaměřil se i na grafiku, kde mě inspiroval tím, jak využíval geometrii k zachycení architektonických útvarů.

Geometrickou formou užíval i známý grafik a malíř Stanislav Kolíbal. Distancoval se od amerického minimalismu, kde je dílo bráno jako dílo bez myšlenky a obraz je tím čím je a přiznával, že jeho tvorba má za úkol právě myšlenky a domněnky v člověku vyvolávat. Jeho díla jsou velmi promyšlená a naplánovaná. Tím je mi jeho tvorba blízká.

Geometricky a strukturálně pojaté linoryty má Jindřich Růžička. Téma města se v jeho tvorbě objevuje velmi často. Jde u něj o zachycení civilizačního znaku a zaměřil se na i industriální stavby. Vyzdvihuje jejich krásu a konstruuje je s velkou přesností.²⁰

Ačkoliv ve své práci pracuji s geometrií, přesností a jakousi strukturou, je v mém díle na první pohled zřejmá silueta, která je natištěná na suché jehle technikou linorytu. Siluety ve své práci využívá americká umělkyně Kara Walker, která tedy

²⁰ MICHÁLEK, Ondřej. *Magie otisku: grafické techniky a technologie tisku*. Brno: Barrister & Principal, 2016. (ISBN 978-80-7485-098-1.8)

tématem není úplně blízká mé práci, ale rozhodně mě inspirovala tím, jak lze dílo a princip siluety uchopit a jak se "obyčejná" silueta může stát samostatným znakem.

Vyjímečný linorytec je Vojtěch kovářík, který mne inspiroval opět určitou strukturalností, ale i tím, že zachycuje zcela obyčejná zátiší a zákoutí. Jeho přístupem se z těchto na první pohled prostých témat stávají témata, která se stávají prostorem pro zamyšlení.

Co se týče struktury, rastru a jakési mřížky kterou ve své práci udávám technikou suché jehly, ráda bych zde zmínila jméno Zdeňka Sýkory, který je známý především tím, že využívá matematický řád. Ve svém díle využívá princip v umístění tvarů do celkové struktury. To je mi v jeho práci velmi sympatické a také jsem se tím inspirovala.²¹

Výtvarné znaky uspořádané ve vlastní struktuře, které mohou připomínat iluzivní umění, využíval Eduard Ovčáček. Je to český představitel lettrismu, což je umělecký směr, ve kterém se stává struktura písma obrazem. Tato strukturální grafika se mi zalíbila zejména tím, že skládá dávno užívané znaky a piktogramy do svých vlastních sítí a ty se tak stávají znovu aktuálními.

Mřížky, které jsem vytvořila suchou jehlou, se mění a každá je použita v souvislosti s jiným principem vidění. U několika verzí se mřížka nebo také osnova sbíhá a působí iluzivně. S iluzí a *op artem* se pojí jméno další známé umělkyně a to Bridget Riley. V jejích obrazech pracuje s iluzí pohybu a využívá k tomu prohnuté linie, které se rozbíhají, sbíhají nebo zhušťují. Umělkyně se inspirovala přírodou, která nemá ani začátek nebo konec, a tak je to i u jejích obrazů, kterou mohou působit jako určitý výřez.

22

²¹ BLÁHA, Jaroslav. *Výtvarné umění a hudba 1/2.tvar, prostor a čas*. Praha: Togga, 2013. Musica viva (Togga). ISBN 978-80-7476-019-8., s.162 - 163

²² BLÁHA, Jaroslav. *Výtvarné umění a hudba 1/2.tvar, prostor a čas*. Praha: Togga, 2013. Musica viva (Togga). ISBN 978-80-7476-019-8., s.282

2. PRAKTICKÁ ČÁST

2. 1 Proces tvorby

Na praktické části mé diplomové práce jsem průběžně pracovala téměř rok a půl. Má cesta se v průběhu měnila a mé vize se tvarovaly podle zkušeností, které jsem za tu dobu nabyla. Nad tím, jak pojmout téma Plzeňské krajiny jinak, tak jak na něj třeba nikdo jiný nenahlížel, jsem dlouze přemýšlela a první mojí vizí bylo, že nebudu zobrazovat klasické památky, nebo vyhlídky na město, ale ponořím se trochu hlouběji a začnu hledat přírodu přímo v centru. Centrum města je totiž téměř bez rostlin a tak pro mne bylo zajímavé zachycovat a skicovat různé kontrasty. Například jsem zachytila koupající se kachnu v kašně přímo na náměstí, nebo stromy rostoucí přímo z vraků auta. Mé skici ale působily stále dost ilustrativně, což ale nebyl tentokrát můj záměr. A tak jsem přemýšlela a skicovala dál. Čím víc skic z Plzně jsem udělala, tím jsem postupně došla k tomu, že krajina jako taková nemusí být jen složená z přírody, ale že ta krajina je vlastně všude kolem nás. I ta, kterou vytvořil člověk.

Zaměřila jsem se proto na tu vytvořenou krajinu. Začala jsem si všímat toho, jak i průmyslové zóny města vlastně vypadají dobře, všímala jsem si architektury továren, sídliště, teplárny nebo depa a skicovala. Stále to ale působilo jako nějaký pohled a tak jsem kreslila i přes již vytvořené skicy. Skicovala jsem silnice, které mají zajímavý tvar, kruhové objezdy a křižovatky, schrumáže kabelů a skládala je na původní skici z jiného pohledu. Tyto skicy jsem později převedla i do menších formátů suché jehly.

Až jsem nakonec dospěla k tomu, že silnice mají natolik zajímavý tvar, že jsem různé úseky nazvětšovala. Najednou začaly silnice vypadat jako znaky nebo písmena a působily na mě dostatečně silně, aniž bych k nim cokoliv musela dodávat. Silnice - komunikace, se tak staly i dalším druhem komunikace. Cesty člověk vytvořil, aby se k sobě lidé snadněji dostali a mohli spolu komunikovat.

A tak jsem začala studovat mapy a hledat si v Plzni silnice a křižovatky, které mají zajímavý tvar. Plzeň mám dosti projetou a prochozenou, a tak už jsem dopředu několik silnic a průpletů měla vytipovaných. Bylo velmi zajímavé si smyčky silnic, kdy jedna jde přes druhou, například převaděče, překreslovat do ploché skici.

Když jsem si našla a vytřídila svých 5 znaků, překreslila jsem je na velký formát. Začaly mít charakter kaligrafie, která se k té komunikaci hodila. Vybarvila jsem je a přemýšlela co s tím udělat dál. Když se projektují města, kdysi i Plzeň, ulice se vyměřují a plánují a zakreslují se do sítě. Použila jsem tento princip i na mé znaky a pečlivě je rozměřila a narýsovala, tak aby byly dokonale rovné. A když už jsem měla takto geometricky rozkreslené, začala jsem uvažovat i nad sítí, ve které by byly uchyceny. Síť, rastr nebo osnova se využívají k různým účelům jako například měřítko v matematice, hudební osnova nebo souřadnice. Síť jsem kreslila jak ty klasické racionální, podobné těm co užívají architekti, tak takové, které se různě sbíhaly a udávaly nový řád. Tyto sítě mohou připomínat i jakousi osnovu sešitu, která neodmyslitelně patří ke vzdělávání.

Koncept jsem postupně rozvíjela a přemýšlela nad technikou, která by se k tomu hodila. Ke znakům a silnicím se mi perfektně hodila technika linorytu, který mi umožňuje vyjádřit lapidární charakter jednoduché formy a vyjádřit tak grafické gesto. Linoryty jsem odryla na formáty A1. Silnice jsem zaznamenala jako siluety a okolí proryla. Ponechala jsem ale takové jemné chvění vrypů, které symbolizují, to že člověk v této krajině stále pracuje a okolí se neustále mění.

A potom už jsem přemýšlela nad tím, jak tyto znaky uchytit do sítě. Potřebovala jsem nakreslit osnovu, která bude připomínat tužku nebo fixku, tenký nástroj, kterým se dají velmi přesně zakreslit linie, abych dokázala transformovat školní pomůcky přímo do obsahu díla. Jako ideální se jevila suchá jehla a po zkoušce se to i potvrdilo. Abych potvrdila symboliku školní nebo architektonické osnovy, použila jsem k tomu červenou barvu, která skvěle kontrastuje s černou siluetou silnice.

Vyryla a natiskla jsem si tedy různé druhy sítí technikou suché jehly, kdy jsem máčela papír, nanášela barvu na matrici a vytírala ji stejně tak jako popisuji postup v teoretické části práce. Když byly tisky dokonale suché a vyrovnané, natiskla jsem na tyto sítě a mřížky linoryty.

V následující kapitole stručně popíšu každý z mých grafických listů. Listy pojmenovávám jako první, druhý, třetí, čtvrtý a pátý, protože jsem takto linoryty

nazývala už od počátku tvorby a to jak jdou za sebou popisuje i to, jak se mé grafické přemýšlení v tomto směru měnilo.

2. 2 Realizace

2. 2. 1 První (obr. 1)

Prvním grafickým listem je i můj úplně první návrh z této série, u kterého jsem si řekla, že tohle je ta cesta, kterou se vydám. Jedná se o zachycení části nové silnice západního okruhu, která se ještě donedávna stavěl a propojil tak Borská pole a Košutku. Vývoj a stavbu jsem sledovala, město často na své facebookové stránky umisťovalo fotografie z procesu stavby a tehdy mě zaujalo, jak na mě fotografie působí. Liduprázdná stavba a cesta, která se klikatila a různě proplétala a vypadala jako z nějakého filmu o apokalypse nebo vymodelovaná v počítači. Kompozice působí klidně a staticky, jako ticho před bouří, nebo právě apokalypsa.

Cestu jsem si naskicovala a udělala několik výřezů. Nakonec jsem zkonstruovala kompozici tak, že ze dvou rohů se dvě cesty sbíhají směrem ke středu a ústí do kličky, která je opět v rozích rozděljuje. Cesty vedou různě pod sebou a nad sebou, ale vytvoření siulety tyto komplikované vztahy slilo a vytvořila jsem tak jednoduchý znak, který by mohl fungovat i zcela samostatně jako grafická značka nebo písmeno. K tomuto linorytu jsem vybrala silně zhustěný rastr, který skvěle doplnil jinak celkem klidný linoryt a dohromady působí harmonicky.

2. 2. 2 Druhý (obr. 2)

U druhého tisku jsem se inspirovala křižovatkou v průmyslové zóně na Borských polích. Kompozici dominuje diagonálně položená silnice vedoucí z jednoho rohu do druhého. Dynamickou silnici uklidňuje staticky položená křižovatka s půlkruhovým tvarem a kompozice se tak stává vyváženější. Obraz působí plněji než předešlý a je zde využito každé volné místo. To souvisí i s tím, odkud reálná silnice pochází. V této průmyslové zóně, kterou jsem se inspirovala je totiž prostor a umístění továren také využít téměř na centimetr. K tomuto linorytu jsem zvolila rastr s většími oky, který linoryt usazuje, ale neutiskuje ho. Nechává linoryt vyznít a přitom ho doplňuje.

2. 2. 3 Třetí (obr. 3)

Třetím dílem je smyčka silnic, která je inspirována dálnicí vedoucí nedaleko Plzně. Oproti předešlému tisku, kompozice působí klidněji a prostorněji. Tak jak jsem u předešlého díla pracovala se zaplněním prostoru, tady jsem naopak řešila otázku "prázdného místa", a to jak s ním pracovat, aby podpořilo vytvořený znak. Smyčku, připomínající jakousi mašli jsem umístila na zlatý řez mimo osu obrazu a tím se stala smyčka zajímavější. U tohoto linorytu jsem poprvé zvolila rastr, který není horizontálně i vertikálně vedený, ale vede pouze jedním směrem. Osnova se ve zlatém řezu zhušťuje a tuto kompozici tak doplňuje.

2. 2. 4 Čtvrtý (obr. 4)

U čtvrtého tisku je zachyceno zdvojení silnic, které se takto objevuje v sérii poprvé a naposledy. Při tvorbě tohoto tisku mě napadla určitá symbolika i s mezilidskými vztahy, kde každý z nás jde jinou cestou, někdy se ale cesty spojí a vytvoří tak silnější tah. Pokud si člověk nechá pomoc od ostatních a jde stejnou cestou jako někdo jiný, dojde tak snadněji do cíle.

Vytvořila jsem oproti předchozímu listu dynamičtější kompozici, kterou jsem podpořila tím, že hlavní tah silnic jde diagonálně z jednoho rohu téměř do druhého. Tuto dynamiku podporuje i smyčka a svedení cest do druhého rohu. Tento linoryt jsem tiskla na uvolněnější rastr, protože už tak složitá kompozice potřebovala provzdušnit.

2. 2. 5 Pátý (obr. 5)

Pátý a poslední grafickým list je inspirovaný nájezdem na dálnici. V tomto díle jsem zužitkovala všechny předešlé zkušenosti a propojila všechny již fungující vztahy. Dominantním prvkem je zde kruhový tvar, který zaplňuje velkou plochu obrazu. Přetíná ho diagonálně vedená silnice, vedoucí z jednoho rohu do druhého. Kruhový tvar může připomínat nekonečný kruhový objezd, a proto z něj vedou vyústění do 3 rohů obrazu. Kompozice je tak vyvážená a při použití v siluetě působí jako nějaký japonský znak - písmeno. K tomuto linorytu jsem vybrala jednosměrně vedenou osnovu, která znak dobře usazuje, ale nechává mu prostor a doplňuje ho.

2. 3 Celkový výtvarný výraz

Cílem mé výtvarné části je, aby série působila uceleně a vyváženě. Je na první pohled poznat, že k sobě obrazy patří a navzájem se doplňují. Spojení techniky tisku z výšky, linorytu a tisku z hloubky, suché jehly dodává sérii určité kouzlo. Na první pohled má práce působí minimalisticky, ale ihned v člověku probouzí zvědavost, co a proč to vlastně je. Každý si v tom může najít něco svého a v tom si myslím, že je právě ta magie výtvarného umění.

V každém díle jsem pracovala s jinou kompozicí a rastem. Tím jsou od sebe listy odlišeny a lze je vystavit i zcela samostatně. Na druhou stranu je lze ale i úplně spojit a propojit a tím se poté z 5 děl stává jedno jediné. Množství tisků a následné možnosti využití grafiky je právě to, proč je toto odvětví umění mé oblíbené, protože práce nekončí namalováním obrazu nebo jeho vystavením, ale lze s tisky dále pracovat a možnosti jsou téměř neomezené. Instalace a pořadí se dá kombinovat a vytvářet tak složitost i čistotu estetického působení na diváka.

Když se zadíváme na řadu spojených linorytů, vracíme se zpátky k té komunikaci. Tyto cesty se spojují a vytváří tak komunikační síť, stejně tak jako reálně postavené silnice, které propojují lidi a ti spolu tak mohou komunikovat. Tím se má slovní hříčka s komunikací dokonale střetla s významem a kruh se tak uzavřel.

3 DIDAKTICKÁ ČÁST

3.1 Didaktická transformace vzdělávacího obsahu

Téma výtvarné řady jsem konzultovala a následně zvolila dle tematického plánu ZUŠ Trnka, na které jsem měla své pedagogické praxe. S paní učitelkou jsme se domluvily na technice linorytu. Žákyně měly roční téma člověk a pohyb. Mé praxi předcházela olejomalba - portrét, kresba a malba suchým pastelem - kresba páru při tanci podle videí a několik figurálních kreseb. Na tyto techniky jsem navázala tedy grafikou a konkrétně linorytem. Vedla jsem skupinu třinácti starších žákyň, které už měly s linorytem zkušenost.

Škola: ZUŠ TRNKA o.p.s

Námět hodiny: Můj pohyb

Časová dotace úkolu (počet hodin, dne): 6x 45 minut

Cílová skupina: Žákyně 12 - 15 let

Cíl: Žák zachytí na fotografii svůj pohyb, který ho vyjadřuje, Žák vytvoří linoryt, Žák vytiskne linoryt, Žák experimentuje s barevností

Inspirační východiska úkolu: ilustrace, pohyb, futurismus, grafické techniky

Pomůcky: Papíry A3, skicák, tužka, suchý pastel, prezentace, rydla, lino, tiskařské barvy, lis

Učivo: fotografie, kresba, stylizace, grafické techniky

Motivace: Prezentace s inspiračními východisky, skupinová práce - fotografování

3.2 Výtvarná řada

Před mou pedagogickou praxí jsem si navrhla řadu výtvarných úkolů, které na sebe navazují. Zapojila jsem do výtvarné řady více technik, včetně práce s technologií - mobilním telefonem, který je součástí každodenního života všech žákyň.

Fáze výtvarné řady

- **Povídání o futurismu, promítání prezentace**
- Zahájení výuky - představení praktikantky, včetně ukázky vlastních prací (grafika, malba, počítačová grafika)
- úvod do tématu pohyb - prezentace inspiračních východisek (futurismus, další díla umělců, kteří zachycují pohyb), ukázka různorodých přístupů

Fotografování ve dvojici

- První zadání - výzva k zamyšlení se nad svým oblíbeným pohybem, povídání o pohybu statickém či dynamickém
- rozdělení do skupin a vzájemné fotografování v pohybu mobilním telefonem pomocí funkce sekvence fotografie (telefon na jedno stisknutí spouště vyfotí za sebou několik fotografií a celou sérii uloží)
- Odhalení spojitosti s futurismem (obdiv k moderním technologiím)

Výběr fotografie, motivu a následná stylizace (rozdělení na plochy a linie) - kresba suchým pastelem

- Výběr nejpovedenější fotografie
- překreslení fotografie suchým pastelem na čtvrtku formátu A2
- stylizace motivu - rozdělení na plochy a linie s důrazem na výraznou barevnost inspirovanou futurismem

Překopírování na linoleum + odrytí motivu

- otisk obrazu na linoleum (přejetí tužkou po rubu čtvrtky - získání letmého otisku)
- obtáhnutí otisku lihovým fixem
- zkouška rydel a techniky rytí s důrazem na různé šířky a tahy rydla
- odrytí první vrstvy svého linorytu (světla)

Tisk, experimentování s barvou

- tisk světlými odstíny barev

- experimentování s použitím více barev na jednom tisku

Odrytí další vrstvy a soutisk

- odrytí druhé (finální) vrstvy
- tisk na tisky z předešlé hodiny - správné umístění lina a vznik soutisku

Experiment, posouvání linorytu vedoucí k iluzi pohybu

- tisknutí linorytu na výtisk se záměrným posunutím a docílením pohybu (lze opakovat, dokud bude na kartonu místo)

Instalace výstavy v Papírně

- společná instalace výstavy
- výběr a zavěšení děl dle podobné barevnosti nebo motivu pohybu

3.3 Pojmová mapa

Hodnocení: formativní, při reflexi, v průběhu práce zpětná vazba

Reflexivní otázky: Jaký pohyb jsi zachytil a proč? Co pro tebe bylo jednoduché a co naopak složité? Jak jsi problém vyřešil?

3. 4 Vzdělávací cíle, očekávané výstupy RVP ZVU:

Žák přistupuje k tvorbě poznávání a sebepoznávání, podle svých individuálních schopností

- Žák si promyslí, jaký pohyb ho definuje a přemýšlí nad tím, co ho baví a naplňuje.

Žák poznává a vědomě používá obrazotvorné prvky plošného i prostorového vyjádření (bod, linie, tvar, objem, plocha, prostor, světlo, barva, textura atd.), jejich vlastnosti a vztahy (shoda, podobnost, kontrast, opakování, rytmus, dynamika, struktura, pohyb, proměna v čase atd.) a jejich účinky dokáže porovnat a zhodnotit.

- Žák navrhne svůj pohyb.
- Žák z fotografie překreslí a sestylizuje svou postavu.
- Žák svou postavu umístí do formátu a rozvrhne si kompozici.
- Žák pracuje s linií a plochou, rozdělí si obraz na segmenty.
- Žák pojedná obraz barevně suchým pastelem.
- Žák rozpojuje obraz střídáním různých tahů rydel.

Žák vnímá smyslové podněty a vědomě je převádí do vizuální formy prostřednictvím výtvarného jazyka, inspiruje se fantazií nebo realitou, komponuje tvarové, barevné a prostorové vztahy, proměňuje běžné v nezvyklé.

- Žák se inspiruje futurismem a navrhne linoryt.
- Žák pracuje s inverzní barevností při tvorbě linorytu.
- Žák experimentuje s mícháním barev při tisku linorytu.
- Žák experimentuje s posouváním linorytu a následným tiskem.

3. 5 Klíčové kompetence:

- Kompetence komunikativní - prezentace svého návrhu, diskuze při zadávání, komunikace a spolupráce s ostatními při tisku, individuální konzultace v průběhu práce
- Kompetence sociální a personální - preference motivu a barevnosti, skupinová práce při fotografování, společná instalace.
- K řešení problémů - přemýšlí nad barevností při soutisku, pracuje s kompozicí při kreslení motivu, přemýšlí nad odrytím jednotlivých vrstev linorytu, pracuje s barevností při soutisku, instaluje na výstavu linoryty dle barevnosti nebo podobného motivu.

3. 6 Reflexe odučené výtvarné řady

Žákům jsem promítla obrazy od futuristických umělců. Některé obrazy už žáci znali, jiné pro ně byly nové. Zeptala jsem se na otázku, jaké principy asi používali a co se snažili zachytit. Žákyně odpovídaly pohyb, zjednodušení, výrazná barevnost. Jednotlivé znaky jsme si ukazovaly na ukázkách. Povídali jsme si o futurismu a o tom, jak obdivovali tehdejší moderní technologie. Krátký výklad jsem zakončila tím, že i my si zahrajeme na futuristické umělce a využijeme k tomu současné moderní technologie. Žáci se rozdělili do dvojic a navzájem se fotografovali funkcí frekvence fotografií v pohybu, který je pro ně typický (ve třídě bylo několik běžkyň, tanečnic, ale zachycovaly i pohyby jako usínání nebo jízdu na koloběžce.) Jednu fotografii ze sekvence poté vybrali. Zadala jsem další úkol a to, aby si zvolenou fotografií překreslili na velký formát a pojali ho barevně suchými pastely. Podmínkou bylo, aby použili nereálnou barevnost a pokusili se pohyb "umocnit" právě výraznou barevností a mazáním suchých pastelů. Žáci se pustili do práce a vznikly moc hezké návrhy. Někteří už rovnou vymýšleli i pozadí, jiní zatím řešili jen hlavní motiv - jejich postavu. Při reflexi jsem se ptala, který pohyb zachytili a proč, povídali jsme si o tom, kdo co dělá ve volném čase.

Na další hodině jsme si před sebe vyskládali návrhy z minulých hodin a povídali si o tom, jak by se dalo zpracovat pozadí. Promítla jsem jim nové ukázky, kde jsem se soustředila právě na možnosti pozadí. Ptala jsem se, jak to udělat aby i to pozadí podporovalo pohyb. Jedna dívka odpověděla, že by nakreslila linie naznačující běh, jako to bývá v komiksech. Řekla jsem jim, že to je dobrý nápad, ale že to není jediná možnost. Na obrázcích jsem jim poté ukázala různé přístupy, například abstraktně zpracované pozadí, a nebo rozmazané siluety budov. Poté žáci naskicovali pozadí k postavě dle své fantazie. Když měli hotovo, obtiskli motiv na linoleum a obtáhli ho tuší. Mezitím, co tuž schla, přinesla jsem odřezky lina a rydla. Ptala jsem se, jak se postupuje při linorytu a jestli s ním mají zkušenost. Všichni žáci už v minulosti linoryt dělali a tak jsem jen krátce zopakovala na co si dát pozor a že je dobré přemýšlet dopředu. V mezičase schnutí si tedy zkoušeli rydla a způsoby rytí na odřezky. Zkoušeli různé tahy rydel a soustředily se na to, aby vryp působil dynamicky. Než se pustili do vyrývání vlastního linorytu, žákyně jsem obešla a chtěla po nich vědět, co odryjí jako první vrstvu. Poté se pustily do práce.

Žáci perfektně a soustředěně pracovali po celou dobu trvání bloku, nicméně dvě žákyně měly hotovou práci téměř o půl hodiny dříve. Měly totiž celkem jednoduchou kompozici s výraznou stylizací tvaru postavy a po konzultaci jsme opravdu dospěli k názoru, že takhle je první vrstva úplná a není třeba do toho dále zasahovat, ba naopak by dílu více vrypů uškodilo. Byla jsem připravená na možnost, že někdo bude dodělávat další hodinu, ale s tím, že stihnou práci takto rychle jsem nepočítala. Tisknout už nemělo smysl, protože příprava tiskařských barev trvá dlouho a záložní práci jsem neměla naplánovanou. Zadala jsem jim tedy, aby se pokusili své linoryty vytisknout technikou frotáže. Po zkopírování frotáží žákyně přece jen ještě pár vrypů udělali na místech, která se jim pořádně nekopírovala.

Na třetí hodině už jsem s většinou žáků tiskla. Připravili jsme společně barvy doprostřed místnosti, aby kolem nich byl prostor. Povídali jsme si o tom, jak se postupuje při tvorbě vícebarevného linorytu a že je třeba myslet na soutisk. Zadala jsem jim, aby si namíchali barvu, kterou použijí jako první vrstvu. Každý si vytiskl linoryt dvakrát a bylo zřejmé, že je to moc nebaví, ačkoliv měli radost z toho, jak to po tisku vypadá. Zastavila jsem je a řekla jsem, že teď můžeme experimentovat, že nemusí mít linoryt vytisknutý jednolitou barvou, ale můžou si s barevností pohrát a

různě ji kombinovat. V tu chvíli ožili, společně míchali další odstíny a vymýšleli různé způsoby nanášení. Válečky nanášeli barvu v různých směrech a umocňovali tím pohyb jejich postavy.

Při dalším výukovém bloku jsem každého z žáků obešla a domluvili jsme se, co odryjí jako další vrstvu linorytu. Žáci opět soustředěně ryli, a když měli odryto, začali jsme postupně tisknout na předešlé výtisky. Jelikož se jednalo o starší žáky, manipulovali s tiskem samostatně a dařilo se jim. Když měl každý natisknuto několik soutisků, začali jsme s experimentem, kdy každý žák svůj linoryt vytiskl několikrát za sebou vždy o kousek dále a tím umocnili pohyb jejich postavy. Jako taková hra na závěr to žáky bavilo, ačkoliv výsledná díla nebyla úplně nejpovedenější, zejména kvůli tomu, že už měli odryté dvě vrstvy a tak bylo lino proryté a jako jednovrstvý tisk najednou nedával smysl. I tak si ale proces užili a při závěrečné reflexi tuto hru velmi ocenily.

Realizace výtvarné řady se mi zdařila, vznikly krásné práce, které jsem vložila i do příloh. Všichni žáci se do výuky zapojili a tvorbu si užili, i když šlo o manuálně náročnější práci. Okamžik tisku a kouzlo barev všechny bolavé ruce uzdravilo a samotní žáci byli se svou prací moc spokojení.

ZÁVĚR

Závěrem bych chtěla shrnout a zhodnotit svou diplomovou práci. Na diplomové práci jsem pracovala dlouhodobě a soustavně, a tak se i během té doby měnila a vyvíjela dle nových vědomostí a zkušeností. Prvním cílem bylo vytvoření série linorytů, které budou inspirovány plzeňskou krajinou. Tento cíl se mi podařilo naplnit a zároveň jsem vytvořila i další výtvarné práce a navíc výstup obohatila o kombinaci se suchou jehlou. Další cíl, který jsem si vytyčila, bylo posunout opět mé výtvarné uvažování o kousek dál a nebát se nových výzev. Tento cíl jsem také zvládla naplnit, minimalismu a abstraktnímu umění jsem se ve své tvorbě spíše vyhýbala a tíhla více ke stylizaci a nyní dokážu výtvarně uvažovat i v tomto směru. Pomohly mi k tomu konzultace s prof. Daliborem Smutným, kterému bych tímto ještě jednou ráda poděkovala za odborné vedení a zprostředkování dalšího přístupu nahlížení na umění.

V teoretické části práce jsem se zabývala grafikou a rozdělením grafických technik, protože jsem dvě z nich v mé práci využila a mezi sebou je zkombinovala. Poté jsem se věnovala umělcům, kteří mě inspirovali, a popsala jsem, čím konkrétně je mi tvorba daného výtvarníka sympatická.

V didaktické části mé práce jsem navrhla a realizovala výtvarnou řadu, která se velmi vydařila. Tato realizace pro mne byla velkým přínosem, poprvé jsem mohla vyučovat grafické techniky, které mi jsou tak blízké. Žákům se linoryty povedly a tvorba je velmi bavila a naplňovala.

Díky tvorbě diplomové práce jsem získala mnoho nových vědomostí a dovedností, ať už v praktické nebo teoretické rovině. Tvorba diplomové práce mě naplňovala a rozvíjela můj autorský styl. V grafice budu i nadále pokračovat a v budoucnu bych ráda vyzkoušela i další, náročnější techniky.

RESUMÉ

In conclusion, I would like to summarize and evaluate my thesis. I worked on my diploma thesis for a long time and consistently, so even during that time I changed and developed according to new knowledge and experience. The first goal was to create a series of linocuts that will be inspired by the Pilsen landscape. I managed to fulfill this goal and at the same time I also created other art works and additionally enriched the output with a combination with dry needle. Another goal I set for myself was to move my creative thinking a little further and not be afraid of new challenges. I also managed to fulfill this goal, I rather avoided minimalism and abstract art in my work and gravitated more towards stylization and now I can think creatively in this direction as well. Consultations with prof. Dalibor Smutný, whom I would like to thank once again for his professional guidance and mediation of another approach to viewing art.

In the theoretical part of the work, I dealt with graphics and the division of graphic techniques, because I used two of them in my work and combined them with each other. After that, I devoted myself to the artists who inspired me, and I described what specifically made me like the work of the given artist.

In the didactic part of my work, I designed and implemented an art series, which was very successful. This realization was a great benefit for me, for the first time I could teach graphic techniques that are so close to me. The students were successful with the linocuts and the creation was very enjoyable and fulfilling.

Thanks to the creation of the diploma thesis, I gained a lot of new knowledge and skills, both on a practical and a theoretical level. Creating a diploma thesis fulfilled me and developed my author's style. I will continue with graphics and in the future I would like to try other, more demanding techniques.

SEZNAM LITERATURY

BAUER, Alois. Grafika. Olomouc: Rubico, 1999, 247 s. ISBN 80-85839-34-2

BLÁHA, Jaroslav. *Výtvarné umění a hudba 1/2.tvar, prostor a čas*. Praha: Togga, 2013. Musica viva (Togga). ISBN 978-80-7476-019-8

FIŠER, Marcel. *Lino: český linoryt a výsledky Mezinárodních symposií linorytu na Klenové 2001-2004 = Czech linocut and the outcomes of the international linocut symposiums in Klenová 2001-2004 : Galerie Františka Drtikola, Příbram 15. dubna - 22. května 2005 : Galerie bratří Špillarů, Domažlice 29. června - 28. srpna 2005 : Galerie U Bílého jednorožce, Klatovy 6. listopadu 2005 - 8. ledna 2006 : [katalog výstavy*. Klatovy: Galerie Klatovy/Klenová, 2005. ISBN 80-85628-79-1.

GOLDING, John. *Cesty k abstraktnímu umění: Mondrian, Malevič, Kandinskij, Pollock, Newman, Rothko a Still*. Brno: Barrister & Principal, 2003. Dějiny a teorie umění. ISBN 80-86598-48-9. s. 147

MICHÁLEK, Ondřej. *Magie otisku: grafické techniky a technologie tisku*. Brno: Barrister & Principal, 2016. ISBN 978-80-7485-098-1.

ODEHNAL, Antonín. *Grafické techniky: praktický průvodce*. Brno: ERA, c2005. ISBN 80-7366-006-7.

Jiří Samek: grafika. Náchod: Galerie výtvarného umění, 2002. ISBN 80-85057-77-8

ŘEPA, Karel, Aleš POSPÍŠIL, Zuzana DUCHKOVÁ a Michal FILIP. *Krajina jako námět a médium ve výtvarné výchově*. 2. vydání. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, 2022. ISBN 978-80-7394-968-6

Internetové zdroje:

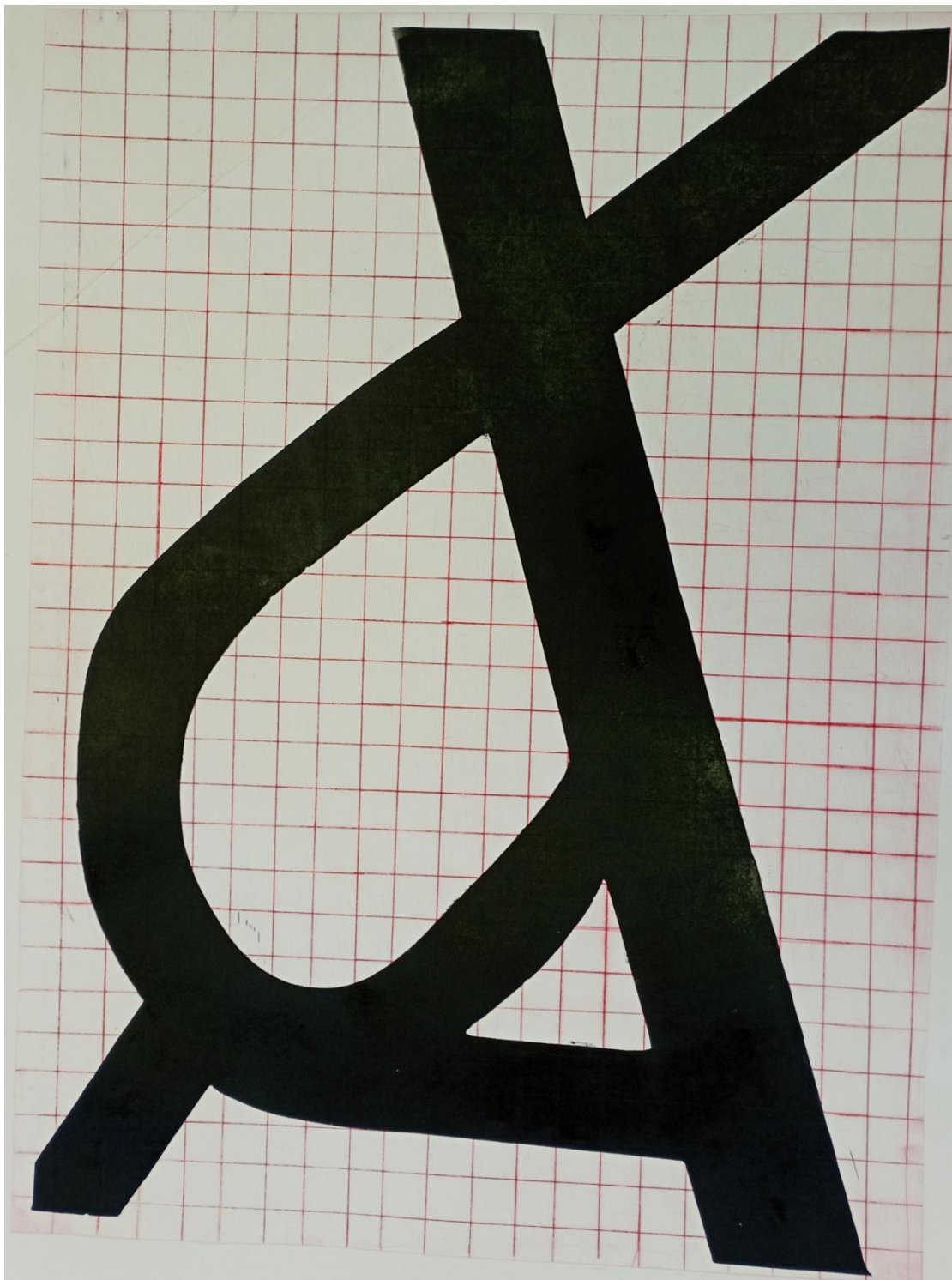
Sdružení českých umělců grafiků HOLLAR Praha. *Grafika a grafické techniky* [online]. 2017 [cit. 20.3.2023]. Dostupné z: <http://hollar.cz/o-grafice/>

Sociologická encyklopedie. Vodáková Alena. *Futurismus* [online]. 21. 12. 2017 [cit. 20.3.2023]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Futurismus>

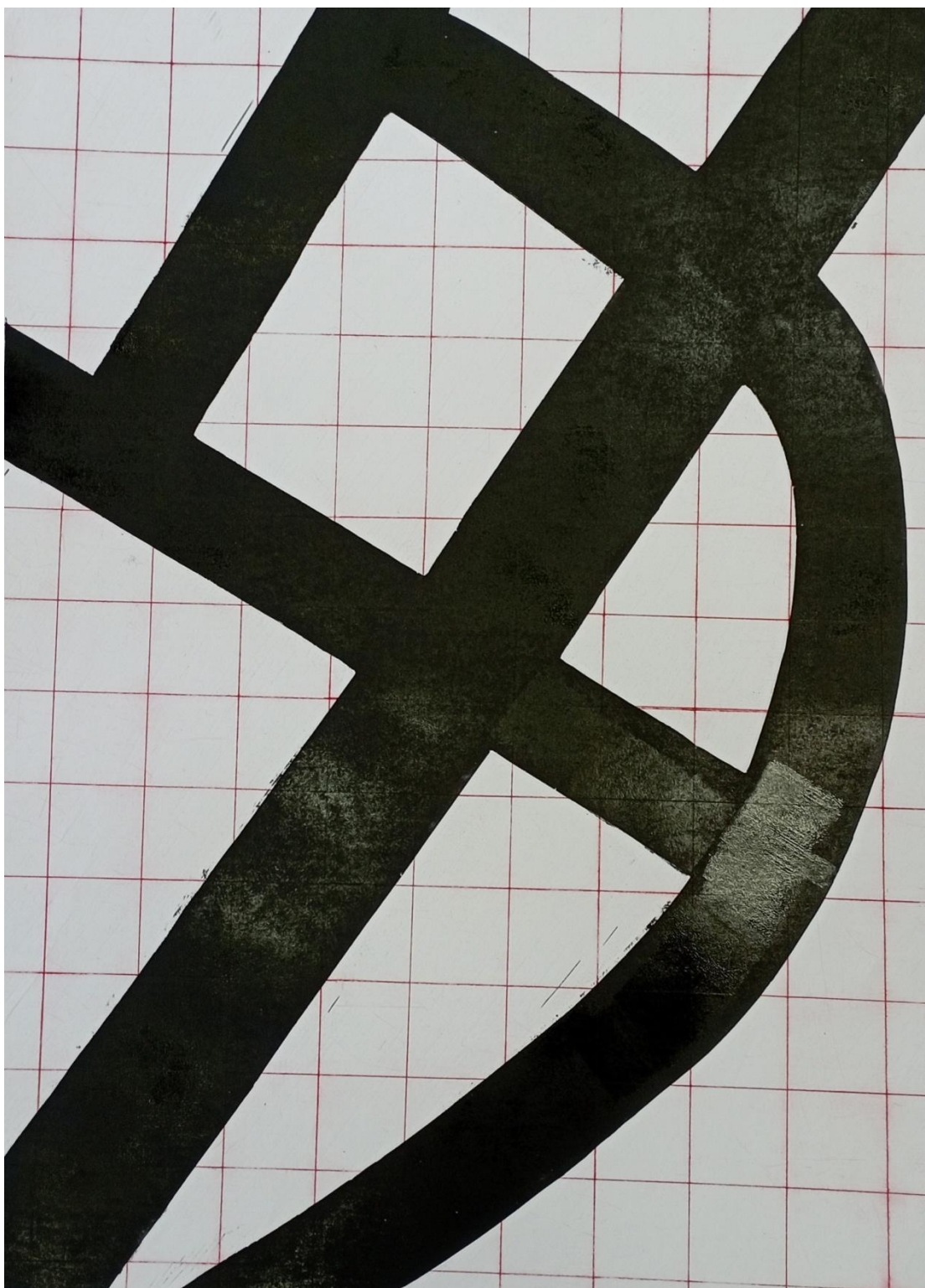
SEZNAM PŘÍLOH

Obrazová příloha - praktická částI
Návrhy - suchá jehlaV
Výstupy žákůVIII

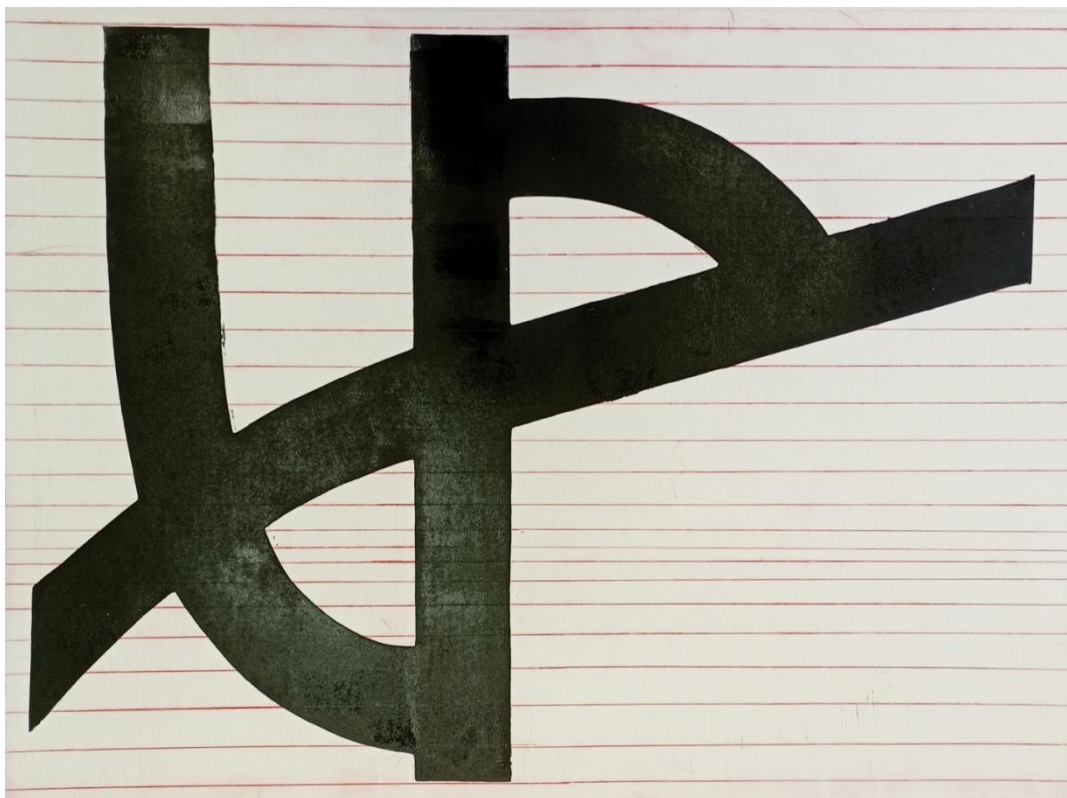
PŘÍLOHY

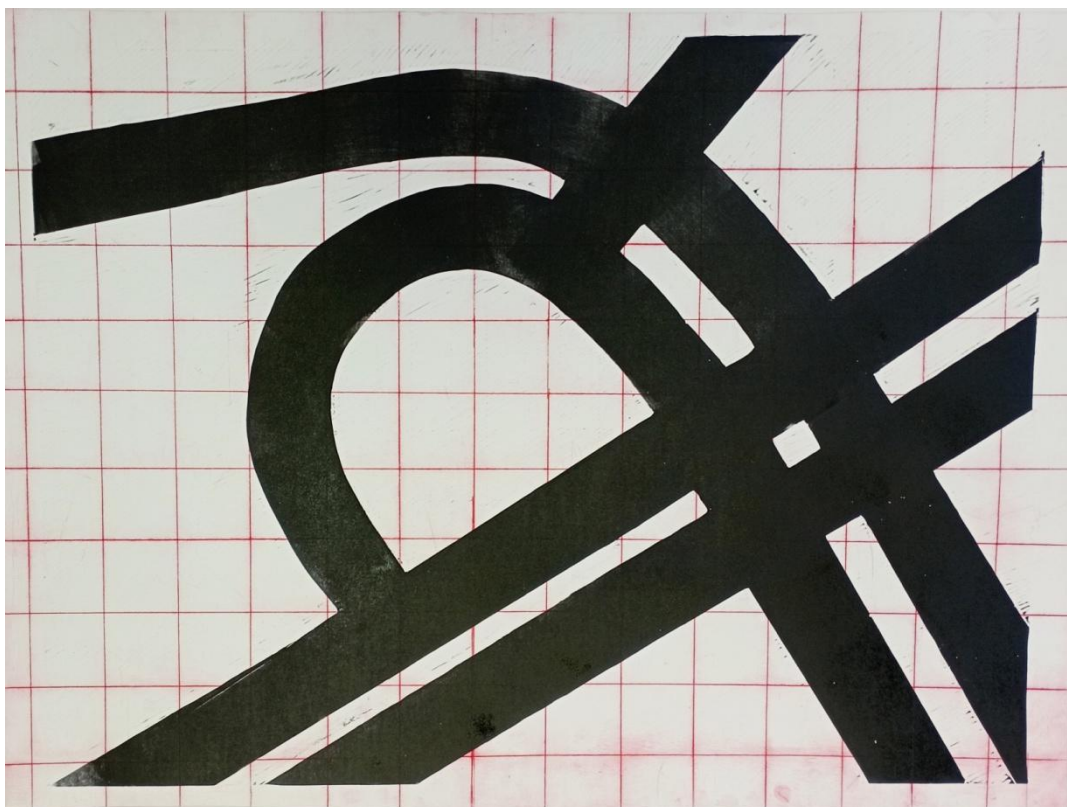
Obr. 1 - První

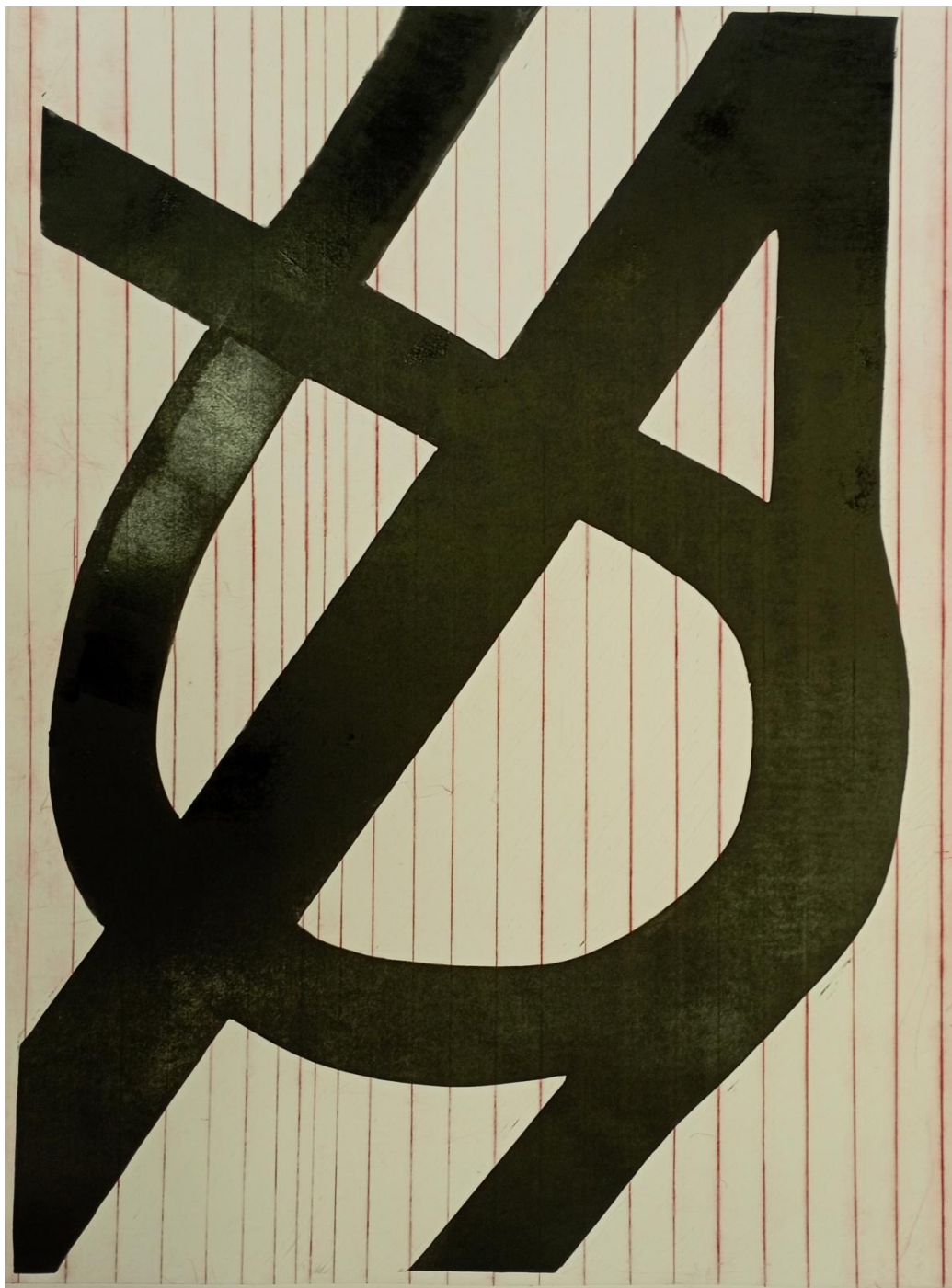
Obr. 2 -Druhý

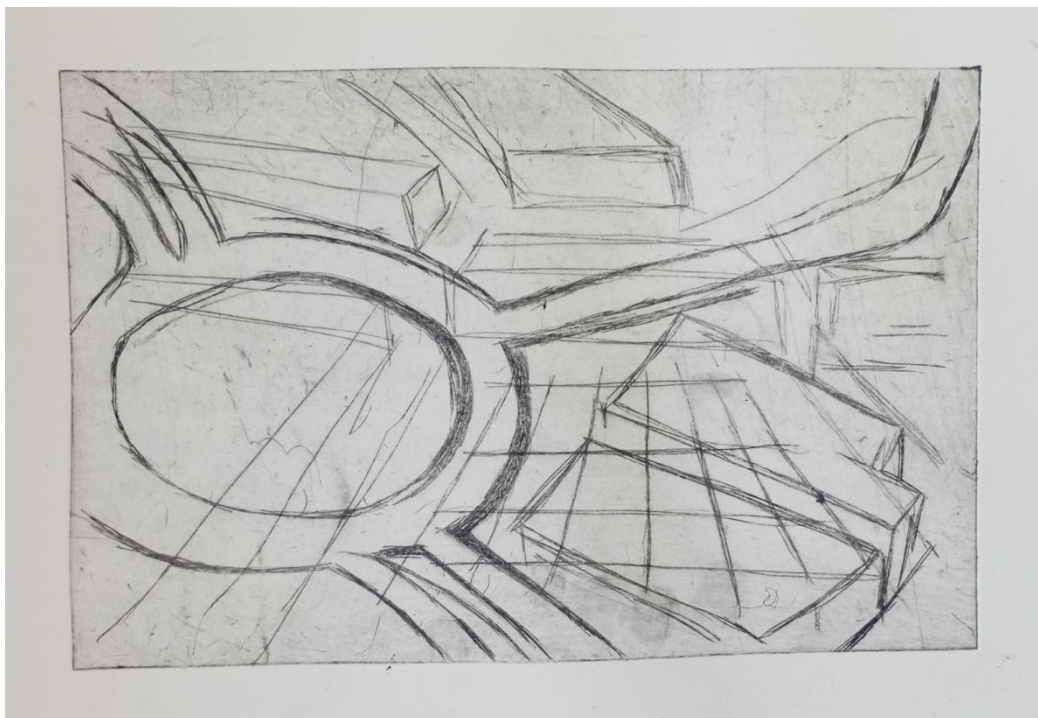
Obr. 3 - třetí

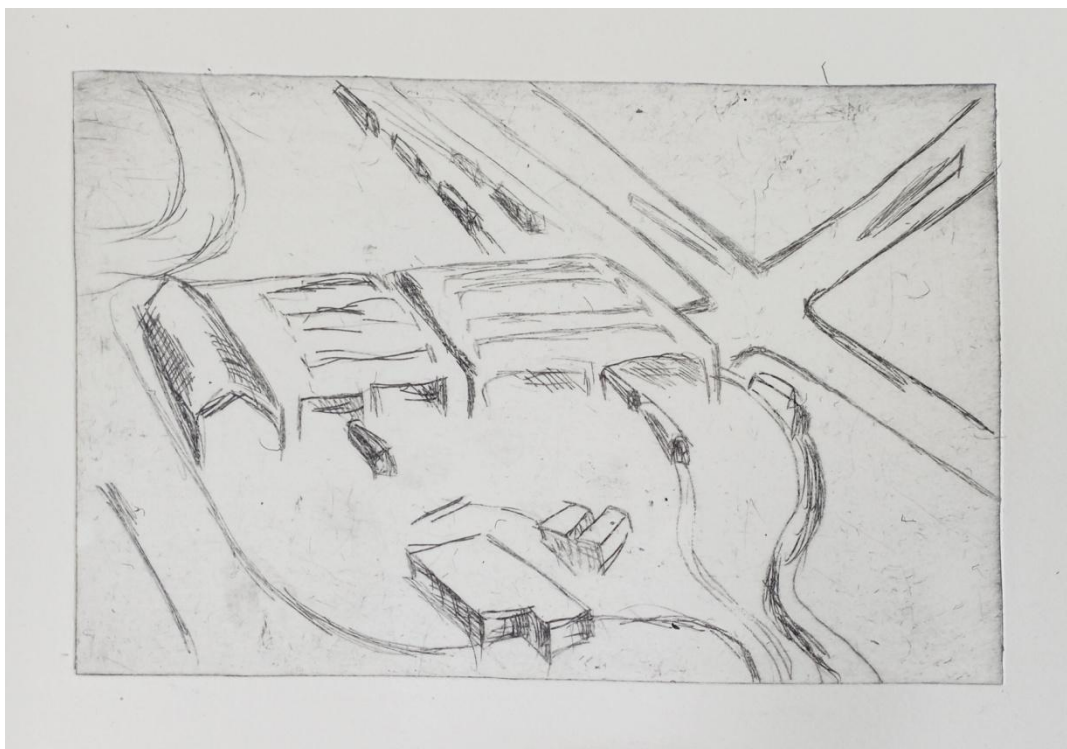
Obr. 4 - čtvrtý

Obr. 5 - Pátý

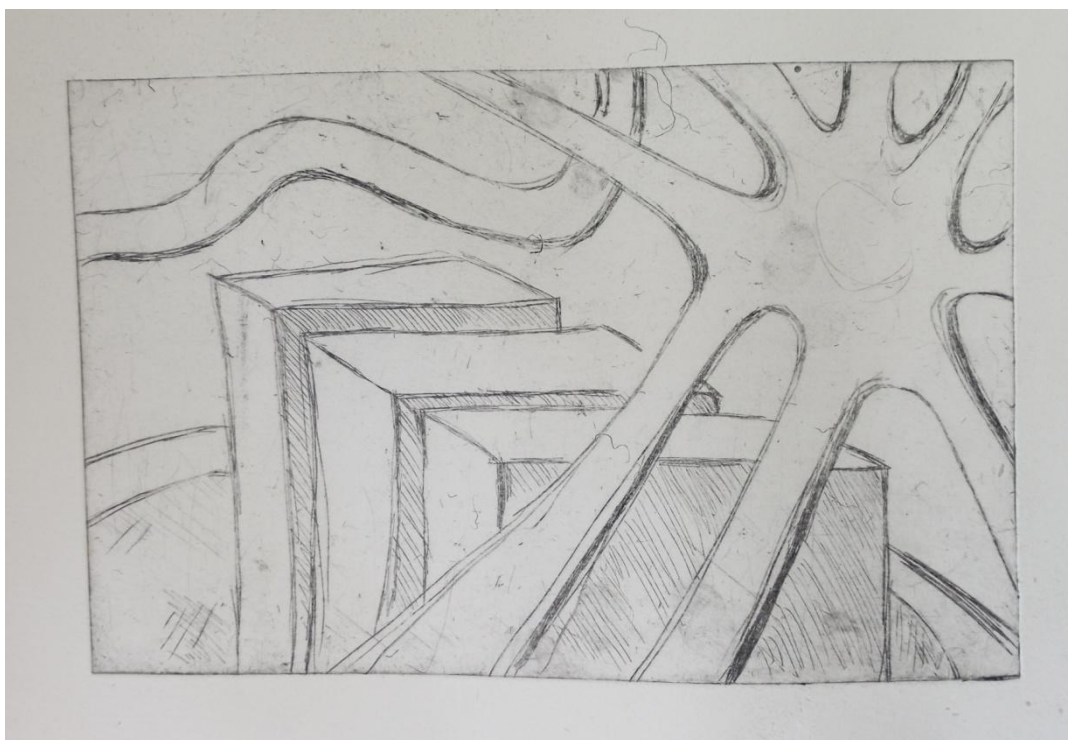
obr. 6 - Návrh 1, suchá jehla

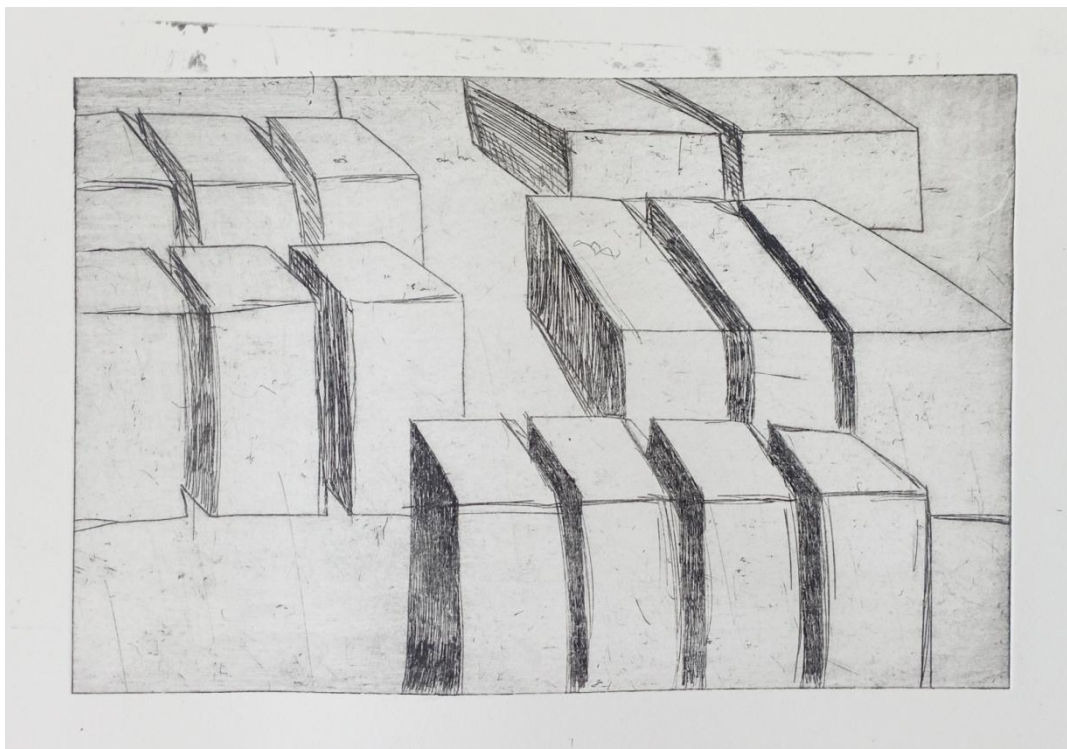
obr. 7 - Návrh 2, suchá jehla

obr. 8 - Návrh 3, suchá jehla

obr. 9 - Návrh 4, suchá jehla

obr. 10 - Návrh 5, suchá jehla

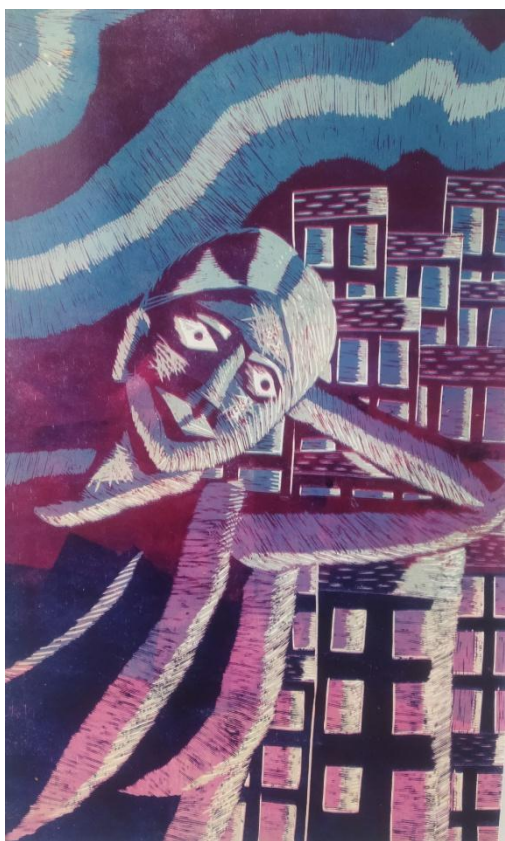
obr. 11 - Návrh 6, suchá jehla

obr. 12 - výstupy žáků

obr. 13 - výstupy žáků

obr. 14 - výstupy žáků

obr. 15 - výstupy žáků

obr. 16 - výstupy žáků

obr. 17 - výstupy žáků

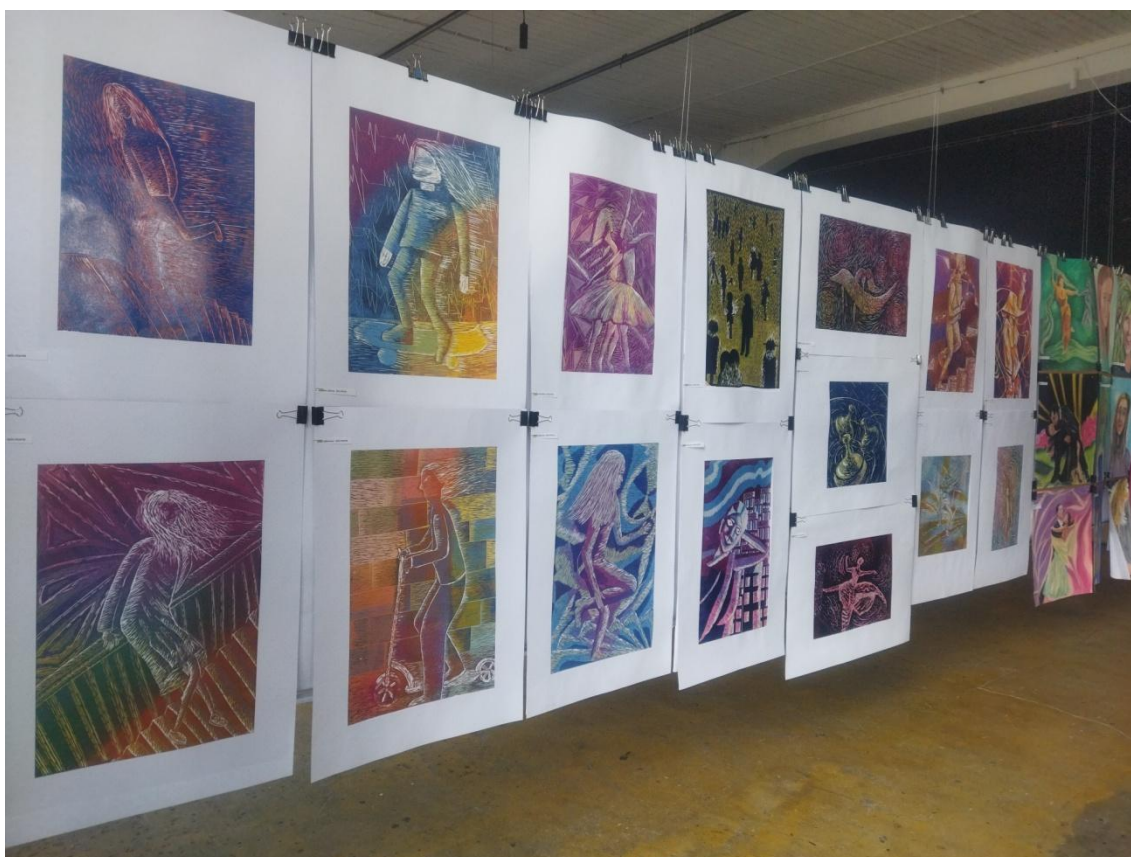
obr. 18 - výstupy žáků

obr. 19 - výstupy žáků

obr. 20 - výstupy žáků

obr. 21 - výstupy žáků